

Dementie en psychiatrie inleiding in psychopathologie

Katleen Anckaert

psycholoog – psychotherapeut

Ouderteam CGG groepLIP

Psychopathologie

- Letterlijk : wetenschap/studie van het geestelijk of psychisch lijden
- Verzamelbegrip voor alle psychische stoornissen en psychopathologische processen
- Beschrijvende wetenschap
- Deelgebied van psychologie en psychiatrie

Dementie

- Syndroom met centraal kenmerk : achteruitgang van de cognitieve functies door hersenschade
- Daarnaast ook veranderingen in gevoelens en gedrag
 - Deels rechtstreeks door de schade in de hersenen
 - Deels door pogingen van de persoon om zich aan te passen aan de omgeving met steeds meer beperkingen in zijn capaciteiten
- Dementie = dubbel drama

BPSD

- ☐ Gedragsstoornissen en psychologische/psychiatrisch problemen die zich voordoen in de loop van een dementieproces
- ☐ Opdeling in clusters
 - ☐ Affectieve cluster : angst - depressie
 - ☐ Psychotische cluster : wanen - hallucinaties - misidentificaties
 - ☐ Persoonlijkeitsveranderingen : apathie - agressie - ontremming
 - ☐ Gedragsproblemen :
 - ☐ Psychomotorische : rusteloosheid/roepgedrag/stereotypische handelingen
 - ☐ Neurovegetatieve : slaapstoornissen, veranderd eetpatroon, incontinentie

BPSD : bio-psycho-sociaal model

- Organisch hersenlijden
- Zintuiglijke beperkingen
- Lichamelijke conditie
- Medicatie - bijwerkingen
- Persoonlijkheid
- Live-events
- Interactie omgeving
- Sociale input

-
- Elke persoon is uniek : hoe ouder, hoe groter de heterogeniteit
 - Elke persoon met dementie is uniek
 - Geen standaard psychopathologie/BPSD bij een persoon met dementie

Affectieve cluster : angst

- Angstgevoelens ontsnappen vaak aan de aandacht
- Kaderen in ziektebesef soms tot in gevorderde stadia
- Kaderen in het 'overgeleverd zijn', verlies van meesterschap over het eigen leven
- Angst heeft ook een uitgesproken lichamelijke component (zweeten, hartkloppingen, ...)

Affectieve cluster : angst

- Uitingsvormen
 - Zorgen rond details, veel vragen stellen rond nabije gebeurtenissen
 - Niet alleen willen zijn, zich afvragen waar de mensen zijn
 - Ongeduldig, schrikachtig, nerveus, hyperalert
 - Bang om fouten te maken
 - Rusteloosheid, doelloos rondlopen

Affectieve cluster : angst

- Uitingsvormen
 - Somatisatie
 - Agressieve uitbarstingen
 - Middelenmisbruik
 - Façadegedrag

- Casus : thuiswonende 80-jarige / wenende dame in het WZC

Affectieve cluster : depressie

- Dementie en depressie : veel vraagtekens
 - Continuüm : depressie - MCI - dementie ?
 - Geheugenproblemen bij depressie
 - Depressie bij dementie
 - Psychologische reactie op achteruitgang
 - Veranderingen thv limbisch systeem
 - Onderzoek : bij depressie een snellere cognitieve achteruitgang

Affectieve cluster : depressie

- Uitingsvormen
 - 'het hoeft niet meer'
 - Sombere stemming
 - Verdriet
 - Verminderde eetlust - gewichtsverlies
 - Aanklampend gedrag
 - Laag/negatief zelfbeeld 'ik ben een sukkel'
 - Negatief beeld op de wereld/toekomst/verleden
 - Lusteloosheid
 - Zich terugtrekken

Affectieve cluster : depressie

- Casus
 - Dagkliniek : 1ste depressie op 86jarige leeftijd
 - 'ik ben niets, ik ben gelijk een ding, een radiator die daar maar hangt'
 - Wenende dame in het WZC

Psychotische cluster : wanen

- Afwijking in de denkinhoud : een persoonlijke en hardnekkige overtuiging die in strijd is met de werkelijkheid en niet te corrigeren valt.
- Sterke invloed op het denken, voelen en het gedrag van de persoon
- Waanachtige idee : er is openheid voor een andere uitleg

Psychotische cluster : wanen

- Meest voorkomende : bestolen te zijn, opgesloten te zitten, verlaten te worden
- Waanvorming heeft vaak te maken met tekort aan prikkels. Beperkte realiteitstoetsing/correctiemogelijkheden en zo worden angsten of fantasieën sneller voor waar aangenomen.
- Bescherming van zelfbeeld, externe locus control
- Casus : 'affaires in het WZC'

Psychotische cluster : hallucinaties

- Afwijking in het waarnemen : je ziet/hoort/ruikt iets, neemt dit voor echt waar maar anderen nemen dit niet waar.
- Meer voorkomend in prikkelarme situaties
- Tekort aan prikkels door problemen met zicht of gehoor

Psychotische cluster : hallucinaties

- Vooral visuele hallucinaties (zien van mensen/objecten die niet aanwezig zijn)
- Auditieve minder frequent (iemand horen roepen)
- Frequent bij Lewy-Body

Psychotische cluster : misidentificaties/waarnemingsvervalsingen

- Men neemt iets correct waar, er is een voorwerp maar men raakt in de war rond de identiteit van de persoon/voorwerp
- Niet altijd duidelijk te onderscheiden van agnosie
- Uitingsvormen :
 - Zichzelf niet herkennen in de spiegel
 - Misidentificatie van bekende personen
 - Onbekende personen voor iemand bekend aanzien
 - Objecten
 - TV-gebeurtenissen voor echt aanzien
 - Eigen huis niet herkennen

Persoonlijkheidscluster : apathisch gedrag

- Stoornis in de motivatie : een persoon kan niet komen tot handelen of genieten van zaken waar vroeger wel van genoten werd, men komt niet tot het ondernemen van handelingen om het leven meer te vullen.
- Minder interesse in de wereld om zich heen, geen zin om iets te ondernemen, emoties doen vaak 'vlak' aan
- Afwezigheid van somberheid,
- Aanwezigheid van zekere onverschilligheid, desinteresse
- Rol van executieve functies : sturen het gedrag minder tot niet aan
- Vermijden van ervaringen van falen

Persoonlijkheidscluster : agressief gedrag

- Fysieke en verbale agressie, naar voorwerpen, naar personen
- Vanuit frustratie : persoon voelt zich tekort gedaan, niet begrepen of miskend
- Vanuit beperktere impulscontrole (executieve functie)
- Reactie op een situatie die als onaangenaam/bedreigend wordt ervaren

Persoonlijkheidscluster : ontremming

- Problemen met doelgericht handelen : impulsief, chaotisch, snel afgeleid, 'stuurloos'
- Ontremd in de omgang met anderen : tactloos, (seksueel) ongepast gedrag
- Ontremde stemming : buitensporig zorgeloos, overdreven opgewekt, snel geïrriteerd, snel omslaan van emoties
- Oorzaak : frontale beschadiging, executief disfunctioneren

Besluit

- BPSD vormen een deel van het ziekteproces en zorgen voor ernstige uitdagingen voor de persoon zelf, families en verzorging
- Belangrijk om deze zo snel mogelijk te herkennen en er zo goed mogelijk mee om te gaan
- Besef : het is niet altijd mogelijk om het te doen stoppen of verminderen
- Er is geen wondermiddel ...

Besluit

- Er zijn wel ... 4 eenvoudige vuistregels
 - If it ain't broke, don't fix it
 - Als iets werkt, doe er dan meer van
 - Als iets niet werkt, stop ermee en probeer iets anders
 - Leer van en aan elkaar wat werkt